

Vinterfiskeriet på Jakobshavns Isfjord

Af G. Nellemann

Abstract

An account on the Greenland-halibut fishing during winter time from the ice of Jakobshavns Isfjord. The technique and the development from an old supplementary trade into a modern main industry is dealt with. Furthermore it states the profit, and the dependence on possibilities of transportation is mentioned. Because of topographical conditions the only means of transportation are dog sledges.

Medens man i gamle dage kendte Grønland som et land befolket af sælfangere, trænger den opfattelse nu mere og mere igennem, at det er et torskefiskeriland.

I en lang periode før og under 2. verdenskrig var der en tydelig tilbagegang i antallet af fangne sæler, samtidig med at torsken begyndte at vise sig i stadig større mængder og længere og længere mod nord langs Grønlands vestkyst. Dette gav anledning til, at man i den grønlandspolitik, der er drevet siden 1950, da »Grønlandskommissionen« afgav sin betænkning, har bygget på torskefiskeriet som fremtidens erhverv i Grønland. En sådan ændring i den almindelige nyttefauna er imidlertid ikke noget ukendt i Grønlands historie. Torsken er kommet og gået, og også sælernes mængde har, at dømme efter de fangsttal man kender, svinget temmelig meget. Nu er der jo også andre nyttedyr i landet og havet der omkring, og hvis man tegner et erhvervskulturelt billede kun komponeret af sæler og torsk, får man et helt forkert indtryk, et billede med alt for hårde kontraster, uden nuancer.

Ved siden af sælfangsten og torskefiskeriet findes der i Grønland en del bierhverv og lokale erhverv af vekslende betydning, og torskefiskeriet må sådan set betragtes som et gammelt bierhverv, der i vor tid er blevet det dominerende i en del af landet. Selv et erhverv som rensdyrjagten, der i vore dage kun har meget begrænset betydning,

har sine steder tidligere været et hovederhverv. Således skriver *H. J. Rink* (Grønland geografisk og statistisk beskrevet, København I—II, 1857) om folkene ved bopladsen Narssarsuk i Upernavik distrikt, at de sjældent led nød, »men til enhver Aarstid have Overflødighed af Rensdyrkjød, ikke at tale om de andre Landdyr, Harer og Ryper samt Ræve, hvis Skind tjener dem som Handelsvare. Kun naar de trænge til Spæk til deres Lamper, søge de Sælhundene i Strømstederne eller under den faste Landis . . .« (I p. 131).

Disse bierhverv og lokale erhverv betyder idag mest i den nordlige del af Vestgrønland, det man tidligere kaldte Nordgrønland, landet mellem Nordre Strømfjord i syd og Melvillebugten i nord, Nord- og Østgrønland lades her ude af betragtning. I dette område betyder torsken idag ikke så meget, at man nogen steder kan kalde torskefiskeriet for et hovederhverv. I størstedelen af det gamle Nordgrønland forekommer denne fisk så at sige ikke, og i de egne, hvor den findes, er det kun i 3—4 af årets måneder. Den øvrige del af året er man stadig henvist til at leve af sælfangsten, suppleret med de gamle bierhverv, fuglejagt, lidt rensdyrjagt nogle steder og fiskeri efter andre fisk end torsken.

For blot nogle få år siden kunne man fiske torsk så langt mod nord som i Umanakfjorden, men torskens nordgrænse har forskudt sig sydpå, således at torskefiskeriet nord for Egedesminde distrikt for tiden ikke har nogen større betydning. Samtidig med denne tilbagegang i torskeforekomsterne er der sket en betydelig forøgelse i antallet af fangne ringsæler, den sælart, der er den vigtigste for befolkningen.

Imidlertid er befolkningen i mange områder vokset så stærkt, at sælfangsten ikke længere slår til. Betingelsen for, at en befolkning kan leve af lokal sælfangst er, at samfundene ikke er for store, og at de ligger ret spredt, således at beskatningen og den naturlige tilvækst er i ligevægt og bestanden ikke udryddes. I de tæt befolkede områder har man måttet søge andre erhvervsmuligheder, og ved siden af moderne erhverv som minedrift har man måttet udbygge gamle bierhverv og inddrage nye arter i fiskeriet.

Et af Grønlands tætbefolkede områder, Jakobshavn og Christianshåb kommuner, ligger netop lige ved torskens nuværende nordgrænse. Her har man taget fiskeriet efter rejer og hellefisk op, således at disse to fiskerigræne nu må siges at være området hovederhverv. Ved rejefiskeriet er det imidlertid kun i ringe grad områdets fastboende befolkning, der deltager direkte i den primære produktion. De fleste rejekuttere er hjemmehørende i andre dele af landet, og

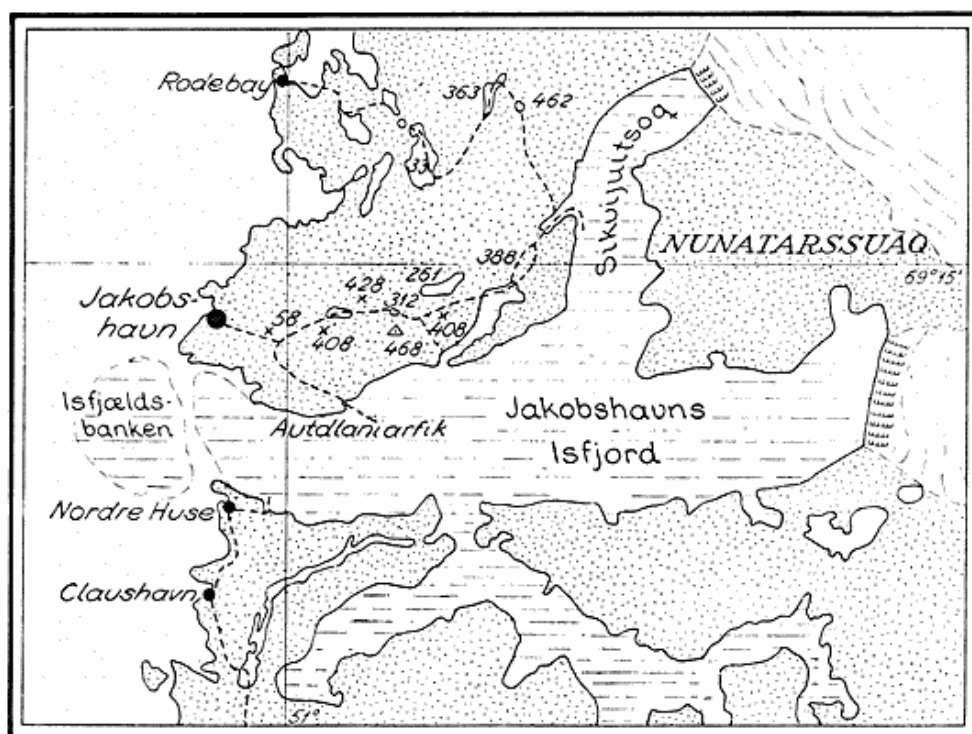

Fig. 1. Kort over området omkring Jakobshavns Isfjord. De stiplede linier angiver slædevejene.

Fig. 1. Map of the area around Jakobshavns Isfjord. The dotted lines mark the sledge tracks.

for den lokale befolkning betyder rejefiskeriet især øgede muligheder for at få lønnet arbejde i land, ved rejehermetikfabrikerne.

Hvis man ved et hovederhverv i denne forbindelse forstår det erhverv, ved hvilket den lokale befolkning i højest grad udnytter de lokale muligheder, må det her blive fiskeriet efter hellefisk. Hellefisk (grønlandsk: qaleralik: *Reinhardtius hippoglosiodes*) er en arktisk fladfisk, som ikke sjældent forveksles med helleflynderen. Dette er imidlertid en stor misforståelse. Hellefisk adskiller sig såvel i udseende som i levevis fra helleflynderen. Således er hellefisk forskellig fra andre flynderfisk ved, at dens venstre øje ikke sidder på samme side som det højre, men i kroppens midterlinie, lige foran rygfinnen, og medens helleflynderen kan blive op til 2 m lang og veje op til 25 kg, træffer man sjældent hellefisk på over 1 m eller med en vægt på over 15 kg. Det vigtigste hellefiskeområde i Grønland er idag området i og omkring Jakobshavns Isfjord. Jakobshavns Isfjord ligger på 69° 10' N. br. og strækker sig fra Indlandsisens rand ud mod Diskobugten, i hvilken den udmunder få km syd for byen Jakobshavn.

Det fiskeri, der i det sidste halve århundrede har udviklet sig her, må betragtes som et blandingsprodukt af grønlandsk og dansk fiskerikultur, og det viser på en interessant måde, hvordan en fra andre klimastrøg kommende teknik kan tilpasses de grønlandske forhold — dog kun til den grænse natur og klima sætter. Medens områdets gamle erhverv, sælfangsten suppleret med fiskeri og fuglejagt, gav basis for en naturaløkonomi, er hellefiske-fiskeriet et erhverv, der kræver en højere grad af pengeøkonomi, og det er derfor afhængigt af muligheden for at afsætte fisken til eksport.

Hellefisken kan i de bedste år fiskes hele året, om sommeren fra båd og om vinteren fra isen. Da det i sommermånederne, på grund af de store ismængder, ikke er muligt at komme ind i isfjorden, foregår fiskeriet i tiden maj—juni til september—oktober i området udenfor fjordens munding. Det fiskeri, der foregår her, betyder mindre end vinterfiskeriet inde i fjorden, dels fordi fiskene herude er små, og dels fordi antallet af fiskere er mindre. Sommerfiskeriet foregår hovedsagelig fra robåde, men også nogle få mindre motorbåde deltager. Da der er stor risiko for at miste fiskegrejerne, når der skyder is ud fra fjorden og de mægtige isbjerge fejer alt med sig, er der ikke få fiskere, der enten foretrækker at tage sydpå til torskefiskeriområderne, hvor denne risiko ikke findes, eller tager arbejde iland som arbejdsmænd under sommerens forøgede aktivitet i byggeri og varetransport.

I heldige år kan man gå lige fra åbentvandsfiskeriet udenfor fjorden til isfiskeriet i fjorden. Således har isen i 1956—58 lagt sig i fjorden så tidligt som i oktober, og den døde periode, i hvilken fiskeri ikke kan drives, har været undgået. Da åbentvandsfiskeriet ikke adskiller sig væsentligt fra almindeligt langlinefiskeri, skal her især isfiskeriet beskrives. I dette deltager fiskere fra byerne Jakobshavn og Christianshåb, udstederne Rodebay og Claushavn og bopladsen Nordre Huse, men det er her især jakobshavnfiskernes forhold, der vil blive beskrevet, og de er da også de fleste (1958—59 = ca. 70).

Jakobshavnernes fiskeplads strækker sig langs Isfjordens nordkyst fra Autdlaniarfik, ca. 1½ times slædekørsel fra Jakobshavn til Isfjordens døde arm Sikuijuitsoq ved Nunatârssuaq, ca. 4 timers kørsel fra byen. Jo længere man kommer ind, jo større bliver fisken.

Som det vil ses af kortet går vejen til Nunatârssuaq sine steder op i over 300 m's højde, medens Autdlaniarfik-vejen går gennem forholdsvis jævnt terrain. Disse forhold, at fisken bliver større, jo længere man kommer ind i fjorden, og at vejen til den inderste del af fiskepladsen er så stejl som den er, øver, som det vil ses af det følgende, en væsentlig indflydelse på dette fiskeri.

Det udstyr, der er nødvendigt for at drive vinterfiskeri på Jakobshavns Isfjord er følgende: En solid slæde med ca. 10 gode hunde, godt skindtøj, bestående af bukser af hunde- eller sælskind, pels af rensdyrskind og sælskindskamiker. Dertil kommer de egentlige erhvervsredskaber, langline, glider, ismejsel og linebakke. Da fiskerne i reglen overnatter på fiskepladserne er telt (som regel fælles for flere), primus og gryde uundværlige, og i den mørke tid yderligere en lygte, flagermuslygte eller petromaxlygte, uden hvilken det er vanskeligt at se til arbejdet. Med dette udstyr, og en forsyning af petroleum og lidt proviant drager fiskerne ud.

Allerede ved fiskeriets begyndelse har de fleste fiskere hugget sig et hul gennem isen med ismejslen, og disse huller er så deres, så længe de vil bruge dem — eller så længe den is de er hugget i, endnu ligger. Som læ mod den kolde vind, der i reglen blæser fra indlandsisen ud gennem fjorden, bygger man en mur af sneblokke eller is, der står som en bue om fiske-hullet (fig. 4). Man fisker med langliner med mellem 100 og 175 kroge. Da vanddybden er stor — op mod 1000 m — er det vanskeligt at sætte langlinerne. Problemet er at få linen til at ligge udstrakt på bunden og ikke i en sammenfiltret bunke under hullet. Dette opnår man ved at benytte en »glider«. Dette er en blikplade på ca. 50×75 cm, hvis korte sider er bukket om, så de danner kanter på et par cm's bredde, vinkelret på pladen. Midt på den ene langside er der anbragt en vægt af sten, jern eller bly, og overfor denne, ved den anden langside, er der boret to huller, hvori man fæster en strop til hvilken langlinen bindes.

Pladen sænkes som det første ned i hullet, og på grund af dens form og den påbundne vægt vil den trække linen skråt ud til den side, fiskeren ønsker det. Man lader på denne måde pladen, glideren, trække linen helt ud, og den kommer, når den når bunden, til at fungere som anker i langlinens yderste ende, længst væk fra hullet; den anden ende forankres med en sten, fra hvilken der går en line op til hullet i isen. Om den præcision, med hvilken man kan stikke en line ud på denne måde, fortæller fiskerne, at de på pladser, hvor hullerne ligger tæt, med 4—5 m's indbyrdes afstand, kan sætte deres mange hundrede meter lange liner uden at de generer hinanden.

Som det er beskrevet her, lyder det ikke vanskeligt; men i virkeligheden kræver det stor øvelse at sætte en hellefiskeline under isen. Selve dette at sætte linen tager lang tid. Linen ligger oprullet på en bakke, bestående af en kvadratisk træramme på ca. 50×50 cm, udfyldt med et netværk af snore. Efter at pladen er sænket i vandet og startet i den ønskede retning slækker man en halv snes meter ad

Fig. 2. Fiskere på vej mod fiskepladsen med slæder. (Foto: Erik Jørgensen)

*Fig. 2. Fishermen on their way to and fro the fishing place by sledge.
(Foto: Erik Jørgensen)*

gangen og lader dem løbe ud. Det foregår ved, at fiskeren smider 10—12 vindinger line i hullet og gør fast, bag de kastede vindinger, til en ismejsel, der er hugget skråt i isen tæt ved hullet (fig 3, 4).

Som agn benyttes i reglen undermålshellefisk. De skæres i strimler, der er 15—20 cm lange og et par cm brede. Strimlerne hænges op sådan, at krogerne stikkes igennem ved midten, og maddingen hænger ned som 2 løse ender. Der er altså ikke tale om, at krogerne er skjult i eller dækket af agnen. Medens linerne står kan fiskerne spise eller sove i teltene. Teltene er lavet af sejldug, ofte flere lag, der er spændt over 2 sammenstillede slæder, der danner gulv og holder stængerne. Disse slædetelte stilles i reglen tæt ved små indefrosne isfjelde, i læ for den fremherskende vind. De opvarmes med primusapparater, der må brænde hele tiden, da temperaturen ellers hurtigt bliver den samme inde som ude. I disse telte, der måler ca. 2×2.5 m kan der ligge 6—8 mand. De ligger, som man forstår, tæt, og hjælper derved hinanden med at holde varmen (fig. 5).

Fig. 3.

Fig. 3. Efter at glideren er sat i bevægelse smides en halv snes m line i hullet. Først når dette er trukket ud, sættes det næste stykke. (Foto: G.N.)

Fig. 3. After the slide is put in motion about 20 m. of the line is thrown into the hole. Not until these 20 m. has been drawn the next bit of line is set out. (Foto: G.N.)

Fig. 4.

Fig. 4. Omkring fiske-hullerne opbygges læmure mod den kolde vind fra Indlandsisen. Ismejslen, som ses hugget skråt i isen, er et vigtigt redskab, dels til at prøve isens tykkelse med undervejs til fiskepladsen og dels til at hugge fiskehullet med. (Foto: G.N.)

Fig. 4. Around the fishing holes walls are built as protection against the cold wind from the inland ice. The ice chisel, shown hewed into the ice is a very important tool partly for measuring the thickness of the ice on the way to the fishing place and partly for making the fishing hole. (Foto: G.N.)

Linerne står 4—5 timer, eller længere, inden den besværlige op-haling begynder. Linerne hales ind med håndkraft, uden spil. Samtidig med, at fiskeren med den ene hånd skal holde den flere hundrede m lange line med glider og med fisk, skal han med den anden hånd tage fiskene af og strubeskære dem. Det tager et par timer at røgte en normal line. Det almindelige er, på den fjerntliggende, men mest benyttede fiskeplads ved Nunatârssuaq, at man sætter liner og røgter til man har et slædelæs. Slædelæsets størrelse må nødvendigvis være afhængigt af hundenes kvalitet og antal, men ca. 200 kg må anses for det normale. Det største læs, der hidtil er indbragt, var, såvidt jeg har kunnet få oplyst, på 327 kg. Kører man fra den store fiskeplads ved Nunatârssuaq, skal man undervejs til Jakobshavn gennem en slugt, atuartup majoqâ (fiskernes opkørsel), der går stejlt op til en højde af over 300 m. o. h. Her kan man normalt ikke

køre op med mere end 100 kg på slæden. Fiskerne må derfor læsse halvdelen af lasten af ved foden af stigningen og køre ned for at hente den, når første halvdel efter måske en times slid er bragt op. Tager man i betragtning, at dette ikke sjældent må ske i mørke, snestorm og tungt føre, vil man forstå, hvilke krav der stilles til hunde og mand. Fra fiskepladsen ved Autdlaniarfik, hvor man kun kan fiske under gunstige isforhold, kan man derimod køre med fuldt læs hele vejen hjem, idet den stejle strækning på denne rute, som er for intet at regne sammenlignet med atuartup majoqâ, passerer på udtur med tom slæde.

Fiskes der ved Nunatârssuaq er det almindeligt, at fiskerne tager ud tidligt om morgenen og vender hjem sent om eftermiddagen den følgende dag, men turene kan let vare længere, hvis fiskeriet ikke er godt eller hvis slædeføret er dårligt. Turen til Autdlaniarfik er hurtigere, og det er ikke ualmindeligt, at fiskerne kører ud og sætter deres liner om aftenen, overnatter i telt, røgter om formiddagen og vender hjem om eftermiddagen. Fra denne fiskeplads hjembringes ofte kun fangsten af een linesætning, og fisken herfra kommer altså ind i flere, men mindre læs.

Kun under meget stabile is- og vejrforhold lader man linerne stå, medens man kører hjem. Som regel ligger fiskerne ude — i fast fart mellem fiskepladsen og byen — ugen igennem, og de bliver kun hjemme lørdag-søndag for at hvile ud. De største indhandlingsdage er derfor lørdagene, og blandt disse er påskelørdag som regel den største, fordi alle da kommer hjem for at fejre højtiden.

Normalt kommer der i den gode fisketid, dvs. marts—april, ca. 25 slæder hjem om dagen, og det højeste antal, der er kommet på en dag — det var en lørdag — er 63 udaf de ca. 70 slædefiskere, der er i Jakobshavn.

Som beskrevet i det foregående er fiskeriet på Jakobshavns Isfjord, når alt går godt. Mange besværligheder, farer og hindringer er der dog, og hvis de ikke bliver taget med i beskrivelsen af dette vel Grønlands hårdeste og mest krævende erhverv, vil billedet blive forkert. Forudsætningen for, at man overhovedet kan drive fiskeri på denne måde er, at der er sne på slædevejen og is på fjorden. Vinteren 1958—59 er et udmærket eksempel på, hvordan forholdene kan arte sig. Isen lagde sig tidligt, allerede i oktober, og månederne oktober og november var bedre end de plejede at være. Men i december slog vejret om og blev mildt med tøperioder. Slædevejen blev elendig, og efterhånden forsvandt isen fra det meste af fiskepladsen. Det milde vejr fortsatte ind i januar, med det resultat, at indhandlin-

Fig. 5. Fiskerne overnatter i telte, der stilles i læ af små, indefrosne isfjelde. Teltene består af sejldug, der spændes over to sammenstillede slæder.

Fig. 5. The fishermen stay for the night in tents sheltered by small icebound icebergs. These tents are made of canvas which is stretched over two sledges placed together.

gen af hellefisk i Jakobshavn gik ned til omkring 300 kg om dagen mod normalt 3000. Fra de gode tider i oktober—november var der i fiskehuset sparet en del små hellefisk op, som fiskerne kunne låne til agn og hundefoder. De lånte 30—40 kg til en tur og fiskede nogenlunde det samme, så der blev intet overskud. Da fiskeriet således ikke kunne svare sig, holdt mange fiskere op med at tage ud, og personalet i fiskehuset måtte indskrænkes fra normalt 25 til 4 mand, de fire faste folk, der i modsætning til de øvrige, altid er beskæftigede. Da fiskeriet og fiskebehandlingen om vinteren er det ubetingede hovederhverv for jakobshavnerne, var situationen kritisk. Dog begunstigede det milde vejr uden is kajakfangsten, og de få fangere havde derfor en god tid.

I denne periode indtraf også en af de ulykker, der desværre ikke er sjældne. Isen brød op, medens fiskerne var ude, og de måtte springe for livet fra flage til flage for at nå land, efterladende liner, slæder, telte, hunde og det øvrige udstyr for at bjærge sig selv. Lykkeligvis var det godt vejr, så Grønlandske Handels togtefartøj kunne gå ud med kort varsel og redde de mænd, der ikke nåede iland, samt de efterladte hunde og redskaber. Af de 11 hundespand, der drev ud med isen, gik ved denne lejlighed kun eet tabt. Endnu har vinterfiskeriet på Jakobshavns Isfjord ikke kostet mange menneskeliv, men selv om den store katastrofe endnu ikke er sket, må man se i øjnene, at den kan indtræffe når som helst. I januar 1960 drev 10

mand ud på isflager, og een af dem, en 18-årig fisker, bukkede under for kulde og sult, og fire andre var så hårdt medtagne, da de blev reddede, at de måtte indlægges på sygehuset i Jakobshavn.

Selv om vinteren 1958—59 havde en dårlig periode i december—januar, blev vejr- og isforholdene dog senere så stabile, at denne sæson alligevel alt i alt blev god med fine resultater.

Udover den meget alvorlige risiko der er for mennesker, hunde og materiel, når fjorden bryder op, kan dette også bevirke, at hvidhvalerne, under længere perioder med åbent vand, trænger ind og raserer hellefiskebankerne, så fiskeriet bliver ødelagt for længere tid.

Der er altså her tale om et usikkert, hårdt, krævende og farligt erhverv, et erhverv for mandfolk. Man må nære den dybeste beundring for fiskerne på Jakobshavns Isfjord, ikke alene folkene fra Jakobshavn og Rodebay nord for fjorden, men også for dem fra Nordre Huse, Claushavn og Christianshåb syd for. Selv om beskrivelsen her i hovedsagen gælder jakobshavnfiskerne, dækker den, hvad de fysiske krav og risiko angår, i samme grad folkene fra de andre steder.

Og hvad får de så ud af det? På grundlag af Grønlands Handels regnskaber har kolonibestyrer *Hans Jacobi* lavet følgende beregninger for sæsonen 1957—58, der varede fra primo november til 5. april, da en kraftig storm brød isen op. (Grønland 1958, no. 10).

I denne periode havde de 6 bedste fiskere en brutto-indtægt på:

1: 3.114,95 kr.	4: 2.064,70 kr.
2: 2.759,00 kr.	5: 1.896,20 kr.
3: 2.581,34 kr.	6: 1.868,25 kr.

Herefter daler indtægterne jævnt, og nr. 15 havde eksempelvis en brutto-indtægt på 1.461,35 kr.

Til sammenligning anfører kolonibestyrer *Jacobi* arbejdernes indtægter ved behandlingen af fisken i Grønlands Handels fiskehus. En arbejder, der i samme tidsrum havde været beskæftiget fast, og deltaget i overarbejde i travle perioder, har med feriepenge haft en indtægt på 2.161,19 kr. og en, der har deltaget i akkord ved fiskerensning med en gennemsnitlig arbejdsuge på 32 timer, også med feriepenge, 2.136,69 kr. *Jacobi* påpeger det skæve forhold, der er mellem indtægterne ved den direkte produktion, fiskeriet, og arbejdsmandsarbejde. Nok er det ikke en luksustilværelse at arbejde i fiskehuset, men arbejdet foregår dog indendørs og i opvarmede lokaler — og uden risiko for liv og lemmer, hunde og redskaber.

Størsteparten af hellefisken nedsaltes i tønner og sendes til Danmark, hvorfra en del går videre til Belgien. Hellefisken er en meget

Tabel I. Indhandling af hellefisk¹⁾

	Julianehåb og Fredrikshåb	Christians- håb	Jakobshavn	Umanak	Vestgrønland ialt
1915	182	19	138	1	340
1916	257		146	4	407
1917	164	19	180	1	364
1918	127	16	96		239
1919	134	20	163	16	333
1920	225	38	183	20	466
1921	250	30	248	15	543
1922	222	49	229	14	514
1923	416	31	320	14	781
1924	316	27	286	14	643
1925	246	94	257	14	611
1926	170	98	236	28	533
1927	136	134	417	64	751
1928	119	89	508	21	737
1929	116	160	616	18	910
1930	86	91	633	61	871
1931	11	3	293	2	309
1932	15	17	370	13	415
1933	30	11	353	4	398
1934	6	31	293		330
1935		6	324		330
1936	5	1	307		313
1937	8	2	325		335
1938	74	3	432		509
1939	87	19	338		444
1940	291	5	345		641
1941	11		38		49
1942	1		49		50
1943			61		61
1944		4	294		298
1945			70		70
1946			202		202
1947		9	215		224
1948		13	216		229
1949		9	256		265
1950		20	230		250
1951	1	15	242		262 ²⁾
1952	5	11	190		217 ²⁾
1953	21	55	268		357 ²⁾
1954	43	106	567	16	764 ²⁾
1955	76	126	415	76	722 ²⁾
1956	69	131	539	84	834
1957	102	101	752	31	1104 ²⁾
1958	74	140	730	177	1190 ²⁾
1959	85	136	660	206	1298 ²⁾

¹⁾ Ifølge Den kgl. grønlandske Handels beretninger.²⁾ Indhandling også andre steder.

fed fisk, der røges og sælges som pålæg. I tidligere tider blev den solgt under navnet »Ishavslaks«. Man er dog mere og mere gået over til at eksportere den i frossen tilstand. Således fungerer rejehermetikfabriken i Christianshåb udenfor rejesæsonen som fryseri, hvor fisken fra Claushavn og Christianshåb nedfryses og videretransporteres med slæde til frysehuset i Egedesminde, hvor den oplagres til foråret. Den samlede slædetransport er på 114 km. Først som hel fisk de 30 km fra Claushavn til Christianshåb og derfra som frosne filetter 84 km videre til Egedesminde. Også i Jakobshavn, hvor man hidtil har nedsaltet fisken, skal der iværksættes nedfrysning, når en ny rejehermetikfabrik er færdig, der ligesom den i Christianshåb skal producere dåserejer sommer og efterår og frossen hellefisk om vinteren.

En lille del af den hellefisk, der indbringes til Jakobshavn, oparbejdes til lokalt salg. Om sommeren lyngrøges den og sælges i Diskobugt-området, og om vinteren »røges« der lidt ved strygning med træsyre til salg i selve Jakobshavn. Kulminebyen Qutdligssat, der lider under mangel på frisk proviant, fordi langt størsteparten af indbyggerne er beskæftigede i kulminen, og kun meget få driver fangst og fiskeri, aftager såvel regulære fisk til menneskeføde som undermålsfisk til hundefoder, og det samme gælder også i nogen grad for Egedesminde. Endelig skæres mindre portioner op i strimler, der tørres til ræklinger, et produkt, der sælges mange steder i Grønland.

Som omtalt var hellefiske-fiskeriet i gamle dage et bierhverv for sælfangere. Man fiskede med pilk og kun til husbehov. Når dette fiskeri kom igang og blev til mere end et lille bierhverv, skyldes det kolonibestyrer *P. Müller*, der sad i Jakobshavn 1892—1901. Han så, at hellefisken indebar muligheder, og begyndte at opkøbe og hjemsende den for egen regning. Indtil 1903 var hellefiskeeksporten privat forretning for kolonibestyrerne, men siden dette år har den været inddraget under Den kongelige grønlandske Handels monopol. I de første år fiskede man fremdeles med pilk, og først efter at den færøske skibsreder *Napoleon Andreassen* havde ligget på forsøgsfiskeri ved Jakobshavn, begyndte man at benytte langliner. Under *Tjalfeekspeditionen* 1908 fandt man større forekomster af hellefisk i flere fjorde i Julianehåb distrikt, og senere blev forekomster opdaget også andre steder i det sydlige Vestgrønland og i Umanakfjorden. Man begyndte at opkøbe hellefisk også andre steder; men da den varmeperiode, der bragte torsken til Vestgrønland, satte ind, gik udbyttet stærkt tilbage i det sydlige område, og man standsede opkøbet, der dog nu er genoptaget.

Fig. 6. Fra fiskehuset i Jakobshavn. Den frozne fisk tões op i vandbad, renses og nedsaltes i tønder. (Foto: G.N.)

Fig. 6. From the fishery station in Jakobshavn. The frozen fishes are being thawed in water-bath, cleaned and thereafter salted in barrels. (Foto: G.N.)

Som omtalt, er det planen at udvide hellefiskeproduktionen ved Jakobshavn. Når den rejhermetikfabrik, der er under opførelse i Jakobshavn, står færdig, skal der også her produceres frossen hellefisk om vinteren.

Naturen begrænser imidlertid mulighederne. Fiskepladsernes af-sides beliggenhed og det vanskelige terrain, i hvilket hundeslæden er det eneste anvendelige transportmiddel, er den flaskehals, der ikke kan udvides. Den eneste måde, på hvilken produktionen kan forøges, er gennem en forøgelse af antallet af fiskere. Denne forøgelse kan komme ved en befolkningstilvækst, såvel den der skyldes fødsels-overskuddet, som den, der skyldes tilflytning. Sådanne tilflytninger er forekommet i de senere år, dels fra småpladser i Diskobugt-området og dels fra Vestgrønlands aller nordligste område, Upernavik distrikt. Disse flytninger, befolkningsskoncentrationer, er i tiden efter 1950 blevet fremskyndet af den danske administration ved propa-ganda, flyttepræmier, flyttehjælp og hjælp til at starte på det nye sted. Også nedlæggelsen af butikkerne på små steder har bidraget til en flytning fra sådanne steder til de større byer. Således er største-

delen af befolkningen fra Ritenbenk, der indtil 1943 var en koloni, men nu kun er en boplads med ganske få familier, flyttet til Jakobshavn og Qutdligssat.

Tilsyneladende er de lokale tilflyttere, folkene fra de små pladser i Diskobugt-området, i højere grad end folkene fra Upernavik distrikt, gået ind i hellefiske-fiskeriet, noget der eventuelt kan hænge sammen med, at Upernavik distrikt er et udpræget sælfangerdistrikt, i hvilket befolkningen ingen erfaring har i fiskeri. En anden grund kan være, at en ikke ringe del af de såkaldte »sydflyttere« er personer, der på grund af dårligt helbred har forladt det barske, nordlige område, bl. a. i håb om, at de sydpå kunne få lønnet arbejde i byerne.

Et ret væsentligt tilskud af nye fiskere kan imidlertid ventes i den nærmeste fremtid som følge af bygningen af et helårs-vandværk i Jakobshavn. Hidtil har vandforsyningen om vinteren udelukkende været baseret på tilkørsel af vand på slæde, hvilket vil sige, at mange unge mænd og mange slæder har været beskæftiget ved vandkørsel til de større institutioner som sygehus, alderdomshjem og børnesanatorium, samt til de mange tjenesteboliger til udsendte danske. Det nye vandværk vil gøre de fleste af disse vandkørere arbejdsløse, og de vil ikke have andre beskæftigelsesmuligheder end de, fiskeriet giver. Men fremdeles vil en fisker ikke kunne hjembringe mere end ca. 200 kg pr. fisketur. Den nye teknik, langlinefiskeriet, er overtaget, men naturen vil stadig begrænse mulighederne for at udnytte den fuldt ud.

SUMMARY

The Winter Fishery in Jakobshavns Isfjord, West Greenland.

In the former sealing district Disko Bugt, Greenland-halibut fishing has since 1900 developed from an old supplementary trade into a modern main industry in an area which is now so densely inhabited that the seal hunting no longer can feed the population.

The technique of Greenland-halibut fishing has a resemblance to Danish longline-fishing and Eskimo ice-fishing. In summertime the fishing takes place from boats and longlines are used, but on Jakobshavns Isfjord the winter fishing is the most important. At that time of the year the longlines are placed through holes in the ice and they are stretched out along the bottom of the fjord by means of a special constructed metal-plate, which pulls the line slantingly from the holes and which at the same times acts as an anchor in the line's extreme end.

The fishing places lie from 1½ to 4 hours sledgedrive from Jakobshavn, the fishermen therefore usually stay overnight in tents. These tents

are put up on sledges placed together on the ice. It often happens that fishing tackle and sledges are lost when the ice breaks and drifts toward the sea. On several occasions fishermen have been in great danger under these special circumstances, but so far only one has died because rescue by boat has been possible at the mouth of the fjord. It is an extremely dangerous trade and one must bear in mind that a disaster can happen anytime.

The Greenland-halibut are brought back to town on dogsledges. An average load consists of about 200 kg. Beside the fishermen from Jakobs-havn people from Christianshåb, Claushavn, Nordre Huse og Rodebay will take part in the fishery.

The winter fishery is strongly dependent on the weather conditions. Partly because sufficient snow is absolutely necessary in order to make the road, which leads over land and reaches a height of 300 m. above sea level, practicable and partly because solid ice on the fjord is a necessity. At best the fishery starts in October and continues until April-May, but as the climate is very variable great deviations may occur from year to year.

It is mentioned that the income obtained by this fishery only for the very best of the fishermen is higher than the wage obtained by the men working at the fishery station where the fishes are cleaned and salted.

The Greenland-halibut salted as well as frozen is an export article. Locally the Greenland-halibut are sold as food unprepared as well as smoked and dried. The undersized fish and fish offal are used as dog fodder.

The topographical conditions of the area, which only allow transport by dog sledge result in a rather limited production which can only be improved through an increase in the number of fishermen.
